

K DRUŠTVENI (PRED)ZGODOVINI

50-letnica ustanovitve Etnografskega društva v Ljubljani

INGRID SLAVEC

11. avgusta 1939 je po banovem pooblastilu s pečatom Kraljevske banske uprave Dravske banovine dr. Hubad s. r. podpisal Pravila Etnografskega društva v Ljubljani.¹ Ta dogodek je bil razmeroma skopo omenjen v poročilu Etnografskega muzeja za leto 1939² z naslednjim besedilom:

»Začetkom avgusta je bilo ustanovljeno Etnografsko društvo v Ljubljani v podporo in pomoč Etnografskemu muzeju poleg namena ocvanja, ohranjanja in zbiranja etnografskih predmetov in pospeševanja etnografske znanosti. Predsedstvo društva je prevzel direktor muzeja dr. N. Županič, tajnik je g. Vekoslav Bučar, v odboru in v društvu so še drugi vidnejši slovenski etnografi.³

Skromno, kakor je bila zabeležena ustanovitev, je bila pokomentirana tudi usoda »prvega izrečno in samo etnografskega društva na slovenskem.«⁴

»To društvo je kmalu ugasnilo, med drugim tudi zato, ker so takrat nastopila usodna leta okupacije, ko je Slovencem šlo za biti ali ne biti.«⁵

Ne glede na pomanjkljive podatke o delovanju društva, ali že kar molk o njem, se zdi, da so imeli pobudniki (navedeni in podpisani v 17. členu *Pravil*) resne načrte, saj je tudi 13. letnik Etnologa izšel z razširjenim podnaslovom »*Glasnik Etnografskega društva, Etnografskega muzeja in Etnološkega seminarja na Univerzi v Ljubljani*« (prej le *Glasnik Etnografskega muzeja*). Pa tudi sicer vemo, da med okupacijo etnološko delo ni povsem zastalo.

Namen društva je bil »pospeševati in proučevati jugoslovansko, zlasti slovensko narodopisje, dalje slovanske starožitnosti in splošno etnografijo« in v označenem okviru:

- a) Pospešuje etnografsko znanstvena raziskovanja na jugoslovanskem ozemlju,
- b) zbira člane na razgovor o lastnih in tujih opazovanjih ter prireja poljudna in znanstvena predavanja, ekskurzije, razstave in slične prireditve,
- c) izdaja znanstvene in poljudne publikacije,
- č) pospešuje ohranitev narodopisnih spomenikov,
- d) vzdržuje zveze z društvi in ustanovami, ki imajo soroden namen, posebno z vzajemnim zamenjavanjem publikacij.«⁶

Med pravicami članov (ustanovni, redni, častni) je navedeno, da vsak član lahko uporablja društvene knjige in druge znanstvene pripomočke, da se udeležuje predavanj, razprav, glasovanj in da prejema društvene publikacije.⁷

Ustanovitelji so imeli v mislih tudi društveno knjižnico in čitalnico⁸, verjetno kar tisto v Etnografskem muzeju, in različne stalne ali začasne odseke za posebne naloge.⁹

Iz samega društvenega statuta o vsebini ni moč zvedeti nič drugega, poznejših poročil, zapisnikov ipd. pa zaenkrat ne poznamo. Zanimivo je morda le še to, da je na Prepisu Pravil iz leta 1944 na začetku prve strani ročno pripisano »ustanovitve Slovenskega narodopisnega društva, ki naj bi bilo izhodišče sistematičnega etnografskega dela«, ob prvem členu, ki govori o namenu društva, pa pripis »povezuje etnografske ustanove k vzajemnemu delu«.

Oboje (slovensko narodopisno društvo, *povezovanje k vzajemnemu delu*) lahko namiguje na domnevo o potrebnosti strnitve etnološkega strokovnega dela po Sloveniji, čeprav Pravila tega razločno ne omenjajo. Celó nasprotno: glede na zaporedje v besedilu se lahko zdi, da je v ospredju jugoslovansko ozemlje, kar je tudi razumljivo, če si priključimo v spomin podoba do takrat izišlih Etnologov in znanstveno naravnost dr. Županiča. (Res pa je tudi, da se ta podoba pod Ložarjevim uredništvom vendarle spremeni.) Seveda sta navedena pripisa lahko tudi poznejša, torej ne sodita v čas ustanovitve.

Društvo je bilo ustanovljeno v »podporo in pomoč Etnografskemu muzeju«, ki se je takrat zavedal svojega nacionalnega poslanstva in pomena.¹⁰ Osrednja etnološka ustanova na Slovenskem in njeni sodelavci so si kljub neznosnim delovnim razmeram in životarjenju muzeja prizadevali približati zglednemu in uglednemu statusu podobnih ustanov po Evropi in spolnjevati narodnovzgojne cilje. Zaradi slabo razvitih drugih etnoloških ustanov in mehanizmov povezovanja se je društveni okvir zagotovo lahko zdel primerna oblika.

Ustanovitev Etnografskega društva v Ljubljani, ki se nam z današnjega vidika sicer lahko zdi povsem epizodni dogodek, nas opozarja, da začetki društvenega življenja v Sloveniji segajo dlje kakor v petdeseta leta, ko so se najprej povezali folkloristi in ko je junija 1957 nastalo Slovensko etnografsko društvo, etnologi pa so se leta 1961 združili v slovenski podružnici Etnološkega društva Jugoslavije. Dolga je bila pot od morda zanesenjaškega načrta leta 1939 do strokovno razumne in nedvomno plodovitejšje združitve vseh etnografov, folkloristov, narodopiscev in etnologov leta 1975 v enotno Slovensko etnološko društvo.

OPOMBE

¹ Pravila Etnografskega društva v Ljubljani. (Prepis. Ljubljana, dne 14. aprila 1944. Šef pokrajinske uprave v Ljubljani. Upravni oddelek.) (Arhiv SEM)

² F. K. : Etnografski muzej v Ljubljani v letu 1939. – Etnolog 13 (1940): 171–174.

³ N. D.: 174.

⁴ Milko Matičetov: Slovensko etnografsko društvo. – Slovenski etnograf 11 (1958): 7–10

⁵ N. d.: 8

⁶ Pravila... Člen 2. Člen 1 določa ime in sedež društva.

⁷ Pravila... Člen 5.

⁸ Pravila... Člen 11.

⁹ Pravila... Člen 13.

¹⁰ N. d. pod op. 2.